

TEKSTI: ANNA RYTIVAARA, (JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO), IINES PALMU (NIILO MÄKI INSTITUUTTI), RAISA AHTIAINEN (HELSINGIN YLIOPISTO), JUHA KONTINEN (MUURAMEN KAUPUNKI), JONNA PULKKINEN (JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO)

Yhteisopettajuudesta monipuolisuutta opettamiseen

Yhteisopettajuus on vahvasti esillä uusissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Se on myös olennainen osa kolmiportaisen tuen järjestämistä. Ennen kaikkea yhteisopettajuus on kuitenkin opettajien työmuoto, jota voi soveltaa monella tavalla.

Yhteisopettajuus ja sen soveltaminen lukiopetuksessa

Yhteisopettajuus tai opettajien yhteistyö eivät ole uusia ilmiöitä koulumaailmassa. Yhteisopettajuuteen sisältyy varsinaisen opettamisen lisäksi muun muassa opetuksen suunnittelua, kotien kanssa tehtävää yhteistyötä sekä oppilaiden ja opettajien oman työn keskinäistä arviointia.

Yhteisopettajuus ja opettajien yhteistyö ovat nousseet valtakunnallisessa koulutuspolitiikassa aiempaa selvemmin esille 2010-luvulla. Syksyllä 2016 käyttöön otetussa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa yhteistyötä painotetaan huomattavasti enemmän verrattuna edelliseen. Uudessa opetussuunnitelmassa painottuvat niin opettajien, oppiaineiden, kuin vuosiluokkienkin välinen yhteistyö.

Yhteistyö on läpileikkaavaa sisältäen muun muassa koulujen oman opetussuunnitelmatyön, opettajien välisen yhteistyön, oppilaiden keskinäisen yhteistyön sekä työskentelyn koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Yhteisopettajuuden merkitys korostuu myös tuen järjestämisessä oppilaalle, koska tuen tarpeen arviointi ja tukimuotojen suunnittelu edellyttävät opettajien yhteistyötä.

Yhdessä opettamisen mallit

Opettajat voivat opettaa yhdessä monella tavalla. Yhteisopettajuuden erilaisista luokittelusta esittelemme kolme päämallia, jotka ovat muunneltavissa tilanteen mukaan. Esimerkeissä käytetään kahta opettajaa, mutta yhteisopettajuutta voi

hyvin toteuttaa myös useamman opettajan kesken.

Rinnakkain opetettaessa opetusryhmä jaetaan esimerkiksi kahteen ryhmään. Opettajat voivat käyttää ryhmissään eri opetusmenetelmiä ryhmän tarpeiden mukaan, mutta opettaa saman sisällön. Opettajat voivat myös opettaa ryhmille eri sisällön ja vaihtaa ryhmiä kesken tunnin. Ryhmiä olisi hyvä käyttää joustavasti ja vaihtelevasti niin, että oppilaat oppivat työskentelemään erilaisissa ryhmissä.

Avustavan ja täydentävän opettamisen mallissa toinen opettaja on päävastuussa opetuksesta toisen opettajan avustaessa. Avustavassa roolissa oleva opettaja voi esimerkiksi kierrellä luokassa tukemassa yksittäisiä oppilaita, huolehtia luokan työrauhasta tai hoitaa muita oppitunnin kulkua edistäviä tehtäviä tunnin aikana. Opettajat voivat vaihtaa roolejaan kesken tunnin aihealueittain tai oppitunneittain kuitenkin niin, että kukin opettaja on vuorollaan päävastuussa.

Tiimiopettajuudessa molemmat opettajat ovat yhdessä vastuussa kaikkien oppilaiden oppimisesta. He vastaavat yhdessä opetuksen suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Tunnilla he opettavat yhdessä tai vuorotellen. Tehtäviä jaetaan joustavasti ja tilanteen mukaan. Olennaista tiimiopettajuudessa on jaettu vastuu kaikista opetuksen liittyvistä tehtävistä sekä se, että opettajilla on kyky toimia joustavasti yhteisymmärryksessä kaikissa tilanteissa.

Kaikille malleille on yhteistä, että yhteisopettajuus perustuu kahden opetuksen asiantuntijan

keskinäiselle kunnioitukselle ja luottamukselle. Toimivan yhteistyön lähtökohtana on avoin keskustelu yhteistyön tavoista ja tavoitteista. Suunnitteluvaiheessa työparin kanssa kannattaa keskustella rohkeasti siitä, mitä yhteistyöltä toivoo ja mikä siinä mahdollisesti mietityttää.

Joustava ryhmittely ja eriyttäminen

Yhteisopettaminen tarjoaa hyvän pohjan oppilaiden joustavalle ryhmittelylle ja sen myötä opetuksen tehokkaalle eriyttämiselle. Joustavalla ryhmittelyllä tarkoitetaan sitä, että oppilaat voivat tarpeen mukaan opiskella erilaisissa ryhmäkoonpanoissa. Nämä ryhmät eivät ole kiinteitä, eikä niiden perustana ole oppilaan tuen taso pedagogisissa asiakirjoissa. Ryhmittely perustuu aina oppitunnin ja oppilaiden tavoitteisiin.

Erlaisia ryhmiä voidaan muodostaa joko yhtä oppituntia tai opetusjaksoa silmällä pitäen tai tarpeen mukaan pidemmäksi aikaa. Kun oppilaita ryhmitellään joustavasti oppimistarpeiden ja -tavoitteiden mukaan, opetuksen eriyttäminen helpottuu. Parhaimmillaan eriyttäminen mahdollistaakin kaikkien oppilaiden osallistumisen opetukseen ja tarjoaa erilaisia tapoja lähestyä opittavaa asiaa tai näyttää osaamisensa. Tarkoituksena on tarjota opetusta, joka huomioi oppilaiden henkilökohtaiset tarpeet leimaamatta tai erottelematta heitä.

Eriyttäminen koskee luokan jokaista oppilasta eikä vain heikoimpia ja eriyttämistä voikin pitää

kaiken opetuksen suunnittelun lähtökohtana. Opetuksen eriyttäminen on mahdollista myös isoissa ryhmissä. Tällöin korostuu opettajien yhteistyö materiaalien suunnittelussa ja valmistelussa sekä se, että tunnilla käytettävä opetusmateriaali vastaa oppilaiden yksilöllisiä tarpeita.

Tarkoituksena on tarjota opetusta, joka huomioi oppilaiden henkilökohtaiset tarpeet leimaamatta tai erottelematta heitä.

Parhaimmillaan yhteistyö on ideoiden ja vastuun jakamista toisen ammattilaisen kanssa. Yhteistyöstä saa energiaa ja lisämotivaatiota arkeen.

Sovelluksia lukiopetukseen

Lukurallissa alkuopetuksen oppilaat voivat kehittää luku- ja kirjoitustaitoaan omalla tasollaan. Opettajat piilottavat koulun käytäville lukukortteja, joissa on äänneitä, tavuja, sanoja ja virkkeitä. Oppilaat etsivät omaan lukutaitoonsa sopivan lukukortin, lukevat sen sisällön ja palaavat luokkaan kirjoittamaan lukemansa kirjoitusvihkoon. Ennen uuden kortin etsimistä oppilas tarkistaa kirjoittamansa yhdessä opettajan kanssa.

Lukurallissa molemmat opettajat voivat huolehtia kirjoitusvihkon tarkastamisesta. Opettajien keskinäisen työnjaon voi toteuttaa myös siten, että toisen opettajan huolehtiessa kirjoitusvihkon tarkastamisesta toinen opettaja teettää aloitteleville lukijoille nopean kirjain-äänne -harjoituksen tai etsii lukukortin yhdessä sellaisten oppilaiden kanssa, joille itsenäinen työskentely on vielä liian haastavaa.

Ylemmillä luokka-asteilla luetun ymmärtämistä, lukusujuvuutta ja erilaisia lukustrategioita voidaan harjoitella esimerkiksi työpistetyöskentelynä. Eriytävä materiaali valmistellaan etukäteen, ja valmisteluvastuu jaetaan opettajien kesken. Oppilaat voivat joko kiertää kaikki työpisteet tai määrittää yhdessä opettajan kanssa itselleen sopivan määrän suoritettavia työpisteitä.

Työpisteillä oppilaiden tehtävänä voi olla esimerkiksi: 1) lukea omavalintaista tekstiä minuutin ajan, 2) lukea lyhyt teksti ja toistaa sen sisältö omin sanoin, 3) lukea teksti ja laatia siitä mielikartta, 4) harjoitella opettajan johdolla tekstin ennakkointia ja silmäilevää lukemista, ja 5) lukea teksti ja keksiä lukemastaan tekstistä kysymyksiä.

Yhteistyön voimaa

Kahden opettajan työpanos ja läsnäolo helpottavat opetuksen eriyttämistä ja ryhmien monipuolista käyttöä. Molempien osaamista ja oppilaantuntemusta kannattaa hyödyntää jo suunnitteluvai-

heessa, kun mietitään opetuksen tavoitteita sekä keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi. Hyödyntämällä toisen opettajan työpanosta suunnitelmallisesti opetusta voi eriyttää myös isossa ryhmässä käyttämällä oppilaiden taitoja ja tarpeita vastaavaa opetusmateriaalia ja joustavia ryhmiä.

Kuten vanha sanonta kuuluu, yhteistyössä on voimaa. Parhaimmillaan yhteistyö on ideoiden ja vastuun jakamista toisen ammattilaisen kanssa. Yhteistyöstä saa energiaa ja lisämotivaatiota arkeen. Avoin mieli ja yhdessä sovitut selkeät raamit yhteistyölle hyödyttävät sekä opettajaa että oppilaita.

Lähteet

Ahtiainen, R., Beirad, M., Hautamäki, J., Hilasvuori, T. & Thuneberg, H. 2011. Samanaikaisopetus on mahdollisuus: Tutkimus Helsingin pilottikoulujen uudistuvasta opetuksesta. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A1:2011. ISBN 978-952-223-967-9.

Ahtiainen, R., Beirad, M., Hautamäki, J., Hilasvuori, T., Lintuvuori, M., Thuneberg, H., Vainikainen, M-P & Österlund, I. 2012. Tehostettua ja erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen kehittäminen 2007–2011: Kehittävän arvioinnin loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2012:5. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-098-8>

Malinen, O.-P. & Palmu, I. (toim.) 2017. Tavoitteena yhteisopettajuus : Näkökulmia ja toimintamalleja onnistuneeseen yhdessä opettamiseen. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti. KUMMI. Arviointi-, opetus- ja kuntoutusmateriaaleja 16.

Opetushallitus. 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Määräykset ja ohjeet 2014:96. Helsinki: Opetushallitus.

Ryan, R.M., & Deci, E.L. 2000. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well-being. *American Psychologist*, 55(1), 68-78.

Rytivaara, Anna & Pulkkinen, Jonna & Takala, Marjatta. 2012. Erityisopettajan työ: opettamista yksin ja yhdessä. Teoksessa M. Jahnukainen (toim.). Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Tampere: Vastapaino, 333-352.

Tomlinson, C. A. & Imbeau, M. B. 2010. *Leading and managing a differentiated classroom*. Alexandria, VA: ASCD.

Wu, E.H. 2013. Path Leading to Differentiation: An Interview with Carol Tomlinson. *Journal of Advanced Academics* 24(2), 125-133.